

KUML 19
70
FOR P.V.GLOB

KUML

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

1970

With Summaries in English

Mit deutschen Zusammenfassungen

JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB SATTE DETTE KUML FOR

P. V. GLOB

PÅ 60 ÅRS DAGEN DEN 20. FEBRUAR 1971

I KOMMISSION HOS
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN

1971

Omslag:
P. V. Glob:
Jysk Tordenvej

Redaktion:
POUL KJÆRUM

Copyright 1971
by
Jysk Arkæologisk Selskab
JSBN 8700 22971 7

Printed in Denmark
by
Jysk Centraltrykkeri A/S

INDHOLD/CONTENTS

<i>Peter Seeberg</i> : Det frie felt. P. V. Glob og de danske provinsmuseer	9
A clear field. P. V. Glob and the Danish provincial museums	
<i>Klaus Ferdinand</i> : Etnografien på Moesgårdmuseet	13
The ethnographical collections at Moesgård	
<i>Hellmuth Andersen</i> og <i>Ole Klindt-Jensen</i> : Hesselbjerg. En gravplads fra vikingetid	31
Ein wikingerezeitliches Gräberfeld	
<i>Tage E. Christiansen</i> : Træningslejr eller tvangsborg	43
Training-camp or garrison-fort	
<i>Kristján Eldjárn</i> : En tau-stav fra Island	65
A Tau crosier from Iceland	
<i>Knud J. Krogh</i> : Den norske stavkirke	83
The Norwegian stave-church	
<i>Aslak Liestøl</i> : En uartig historisk runeinskrift	91
A historic runic inscription from Bergen	
<i>Jytte Lavrsen</i> : Brandstrup. Nye billeder af et gammelt fund	99
Brandstrup – new illustrations to an old find	
<i>Peter Riismøller</i> : Pottemageren i Pederstræde	109
The potter of Pederstræde	
<i>Erling Albrechtsen</i> : Den ældre jernalders bebyggelse på Fyn	123
Early Iron Age settlement on Funen	
<i>C. J. Becker</i> : De gådefulde lerblokke fra ældre jernalder	145
Die rätselhaften Tonblöcke aus der älteren Eisenzeit	
<i>Hans Neumann</i> : Et dødehus fra Enderupskov	157
Ein Totenhaus von Enderupskov	
<i>Erling Johansen</i> : Med hevet hånd	171
The raised hand	
<i>Mats P. Malmer</i> : Bronsristningar	189
Bronze engravings	
<i>Sverre Marstrander</i> : Et magisk fangstlokkemiddel	211
A magical hunting charm	
<i>C. A. Moberg</i> : Regional och global syn på hällristningar	223
Research in rock carving	
<i>Povl Simonsen</i> : Sydskandinavisk i Nordskandinavien	233
South-Scandinavian petroglyphic art in northern Scandinavia	
<i>Holger Friis</i> : Flinthugningspladsen ved Studeli klit	243
A Neolithic bivouac at Studeli klit	
<i>Hans Jørgen Madsen</i> : To dobbeltgrave fra jysk enkeltgravskultur	249
Two double graves from the Jutland Battle-axe Culture	
<i>Bent Sylvest</i> : Dolktidsgrav med ravsmykker	261
Late Neolithic grave with amber pendants	
<i>Anders Hagen</i> : Om arkeologiens kulturbegreb	267
On cultural conceptions in archaeology	
<i>Hans Helbæk</i> : Da rugen kom til Danmark	279
The arrival of rye in Denmark	
<i>Ulrik Møhl</i> : Fangstdyrene ved de danske strande	297
Seal and whale hunting on the Danish coasts	
<i>J. Troels-Smith</i> : Naturvidenskabelig datering	331
<i>T. G. Bibby</i> : »... efter Dilmun norm«	345
»... according to the standard of Dilmun«	
<i>Karen Frifelt</i> : Jamdat Nasr fund fra Oman	355
Jamdat Nasr finds in the Oman	
<i>Peder Mortensen</i> : Om Barbartemplets datering	385
On the date of the temple at Barbar in Bahrain	

DEN ÆLDRE JERNALDERS BEBYGGELSE PÅ FYN

Af Erling Albrechtsen

På Fyn har den sidste menneskealders arkæologiske markarbejde udvidet kendskabet til den ældre jernalders bosættelse i betydelig grad. På grundlag af det fremdragne materiale, grave og især bopladsfund, kan man nu følge bebyggelsens omfang og udvikling gennem den ældre jernalders hovedperioder: førromersk, ældre og yngre romersk jernalder. I Fynske Årbøger IV, 1951, tegnede jeg på grundlag af 301 fund et kort over den ældre jernalders bosættelse på Fyn og de omliggende øer. Siden da er meget nyt fundstof kommet til, så at man nu har kendskab til 504 lokaliteter med fund fra de nævnte perioder. Dette tal, 504, er ganske anseligt i betragtning af det forholdsvis lille fundområde og giver særlige muligheder for bebyggelsehistoriske iagttagelser med en vis bæreevne, selvom fremtiden naturligvis vil bringe endnu mere primærstof for dagen. Det er da naturligt at føre undersøgelserne fra 1951 frem til dato. Lejligheden er kærkommen, nu der på P. V. Glob's tresårsdag rejses ham et kuml. En af stenene i dette skal da minde om den stærke topografiske interesse, der har ført Glob, mere end nogen dansk arkæolog til selv de fjerneste afkroge af vort land under utrættelig forskning og iagttagelse. Herom bærer hans arbejder rige vidnesbyrd.

Til belysning af den ældre jernalderbebyggelses udbredelse har jeg tegnet fire kort, fig. 1-4. De tre første grupperer fundmaterialet inden for de tre tidsafsnit: førromersk, ældre og yngre romersk jernalder. Fig. 4 er en sammentegning af de tre specialkort. Signaturerne angiver gravpladser eller enkelte grave, bopladser og depoter. Hvert punkt på fig. 1-3 henviser til fundlisterne efter fremstillingen. Listerne er ført op til dato.

Ser man på fig. 1 og 2, der illustrerer bosættelsen i henholdsvis førromersk og ældre romersk jernalder, er en åbenbar lighed til stede mellem de to kort. Fra den førromerske jernalder er 141 punkter indtegnet, fra ældre romersk 177. Bebyggelsens intensitet i de to hovedafsnit er da ret ens. For det førromerske afsnit må betones, at bebyggelsen først lader sig iagttage i omfang i fundene fra periode II (fra ca. 200 f. Kr.), idet der på Fyn kun kendes fire fund fra den tidlige periode I (1). Den mere massive jernalderbebyggelse indledes da efter fundenes vidnesbyrd først ved begyndelsen af periode II. I øvrigt har der efter de foreliggende udbredelseskort at dømme forud næppe været nær kontakt mellem den yngre bronzealder og den ældre jernalder (2), omend øens indre i bronzealderen bærer en vis bosættelse, som viser en tendens bort fra den yngre stenalders udpræget kystsøgende bebyggelse. Hver-

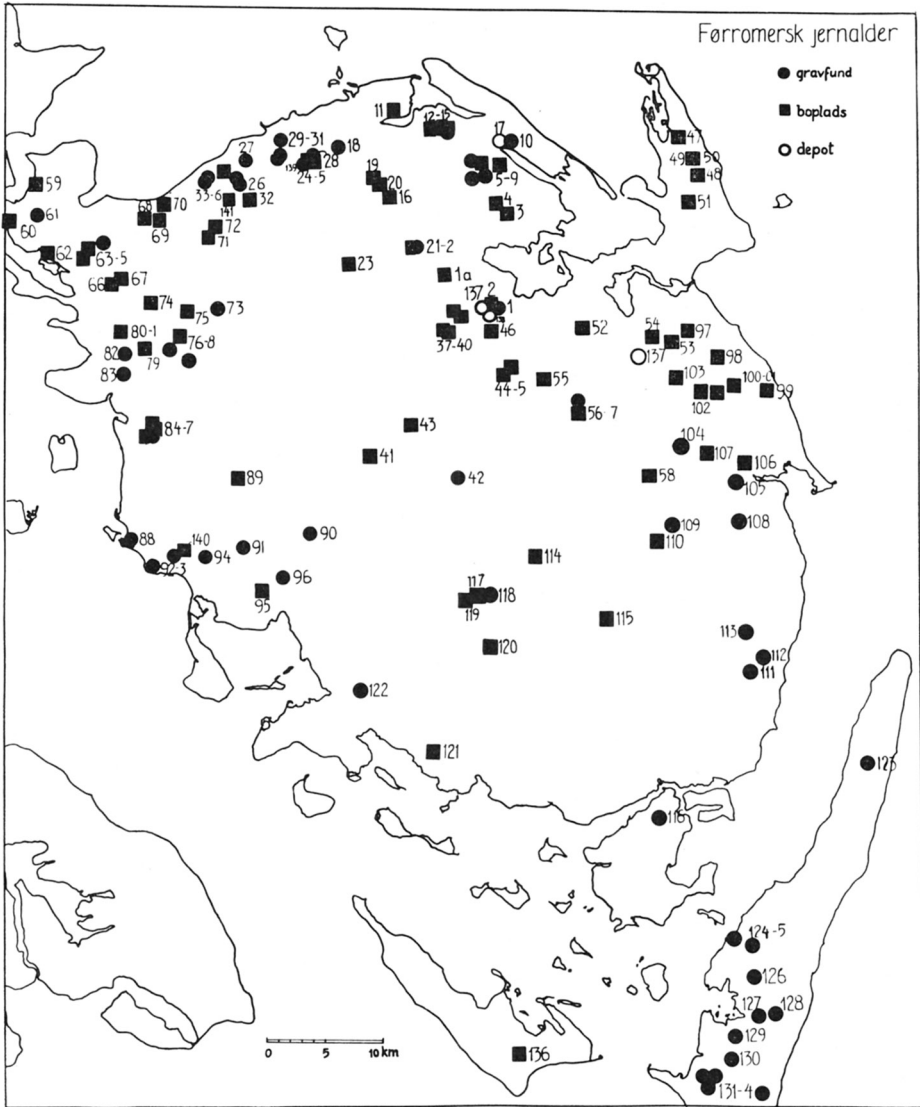

Fig. 1. Fundfortegnelse side 134.
Pre-roman Iron Age see list p. 134.

ken bronzealder eller yngre stenalder har nærmere topografisk forbindelse med den ældre jernalders bygder.

Fra førromersk jernalders periode II finder i øens nordvestlige del, Vends herred, en opdyrkning sted, som efter vidnesbyrden på fig. 1 må have været intensiv og måske, men ikke nærmere påviseligt, er ført i værk ved en kolonisation eller et landnam. Kendetegnene herfor er en del skårførende affaldsgruber og enkelte gravpladser. Denne tætte bebyggelse rækker fra Vends

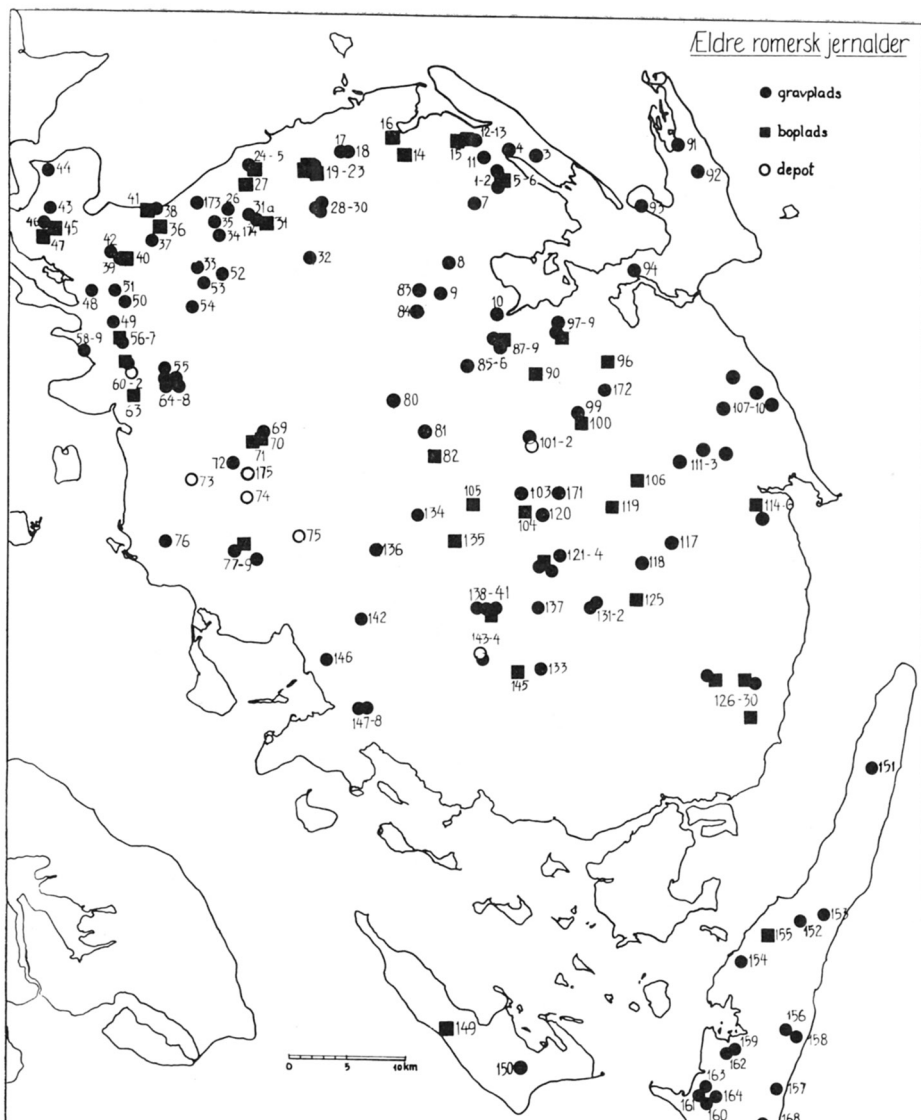

Fig. 2. Fundfortegnelse side 136.
Early Roman Iron Age, see list p. 136.

i retning nordøst til Skovby herred om Bøgensø. På mit kort fra 1951, Tavle IV, var et fundtomt område mellem Vends og Skovby endnu tydeligt at se og tolkedes som et ubeboet bygdskel af skov og uføre (3). På fig. 1 kan skellet endnu anes. Klarere fremtræder dog den naturbetingede adskillelse mellem egnsbygderne i syd, hvor Vends og Båg herreder grænser til hinanden, og her ses tydeligt et fundtomt område langs Brende å.

Tilsvarende fundtomme grænsebrømmer kan iagttages andetsteds på Fyn:

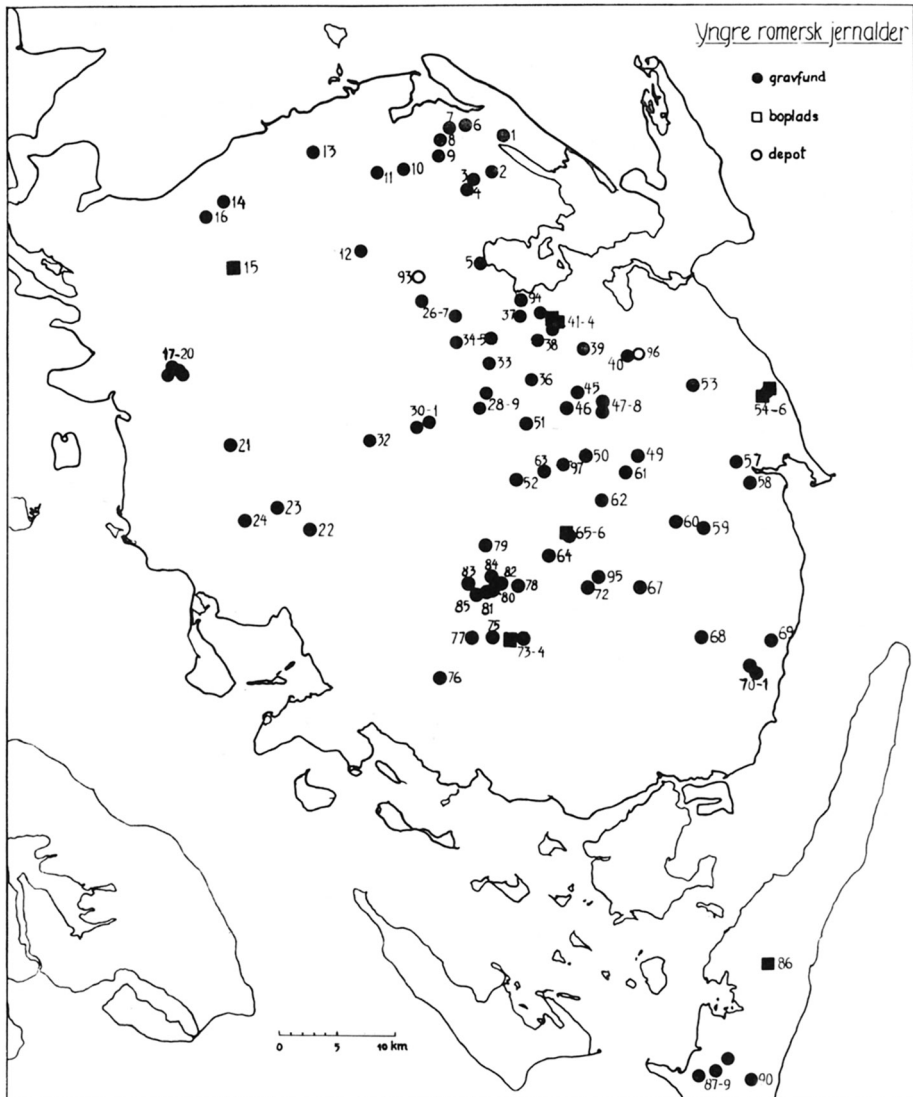

Fig. 3. Fundfortegnelse side 139.
Late Roman Iron Age, see list p. 139.

om Skam og Lunde herreder i nord, om Odense, Åsum, Vindinge, Gudme, Sallinge herreder; de indrammer nok centrale bygdeområder. De adskilte bygder har Aksel E. Christensen med et morsomt og karakteriserende udtryk betegnet som herredskærner (4), der også genspejler sig i de gamle stednavne-bygder, fig. 5, især med lev- og inge-navne. Selvom de gamle jernalderbygder næppe i deres oprindelse har umiddelbar forbindelse med herredernes opståen (5), er de af overordentlig betydning for opfattelsen af bebyggelsens kontinuitet – gennem den ældre jernalders århundreder.

Kontinuiteten fremgår umiddelbart af en sammenligning mellem de to kort fra førromersk og ældre romersk jernalder. »Herredskærnerne«, som ovenfor nævntes, iagttages stadig klart på kortet fig. 2 med den ældre romerske bosættelse. Der er ingen større forskelle mellem de to kort. Den tætte bebyggelse i øens nordvestlige og nordlige kystbræmme ind til Odense fjord fortsætter, en bygd på Odenses område ligeledes. Øens centrale og østlige bebyggelse fra førromersk jernalders to sidste århundreder f. Kr. er tydeligt konsolideret i tidsregningens to første: ældre romersk jernalder. Interessant er også kontinuiteten på det midterste Langeland fra førromersk til ældre romersk jernalder og videre frem.

Den fynske centralbebyggelse over øens midte med udvidelse mod øst til Nyborg fastholdes åbenbart med uændret styrke i yngre romersk jernalder, se fig. 3. Men i periodens to århundreder (ca. 200–400) er der dog åbenbart sket visse ændringer. Det ses således, at den ældre bebyggelse i Vends herred nu er svundet. Endvidere er bosættelsen langs Fyns nordkyst blevet stærkt udtyndet. Dette kan næppe skyldes tilfældige lakuner i fundstoffet, da de pågældende lokaliteter i den sidste menneskealder har været under nøje arkæologisk iagttagelse. Af hvilken årsag bosættelsen i vest og nord fra ca. 200 e. Kr. synes opgivet eller i hvert fald svækket, er uklart, og en tolkning af dette forhold ligger for tiden uden for det muliges grænse. Man kunde tænke sig en indflytning fra egnsbygd til landsby netop mellem 200 og 400 (jfr. note 7). Fra ca. 200 er der ingen jernalderfund i Vends herreds kerneområde.

Selvom altså det sidst omtalte fundkort, fra yngre romersk jernalder, viser afvigelser for den nordvestlige og nordlige randzone, er hovedlinierne i de tre kort dog væsentlig de samme. Det fremgår også af det negative træk, at hvor bosættelsen på et kort er tynd eller helt mangler, kan tilsvarende iagttages på alle tre. Påfaldende er således fundtomheden i øens vestlige indre, vest og sydvest for Odense. Det samme gælder et område syd for Nyborg fjord langs kysten og i udpræget grad Syd- og Sydøstfyn, hvor Sunds herred er næsten uden spor, og større dele af Gudme herred er fundtomme. Det nordlige Langeland er også tyndt befolket.

Meget bastant fremtræder jernalderbebyggelsen på fig. 4, hvor de tre hovedafsnits fund er sammentegnede på ét kort, som viser bebyggelsens tæthed og udbredelse, ligeså de tomme områder. Dette kort bør betragtes i tidsperspektivet, idet jo samtlige fund fra et tidsrum af 600 år, 200 f. – 400 e. Kr., her er indtegnede.

Alt i alt kan siges, at den ældre jernalders bebyggelse på Fyn, set ud fra de arkæologiske fund, udgør en kompakt helhed, der gennem seks århundreder ikke brydes. Men denne bebyggelse opstår tilsyneladende pludseligt, idet der, som før berørt, ikke kan iagttages tydelig kontinuitet mellem den sene bronzealders og den ældste jernalders bosættelse. Baggrunden herfor kan, som af flere forskere fremstillet (6), være et nyt landbrug, en anden dyrkningsform

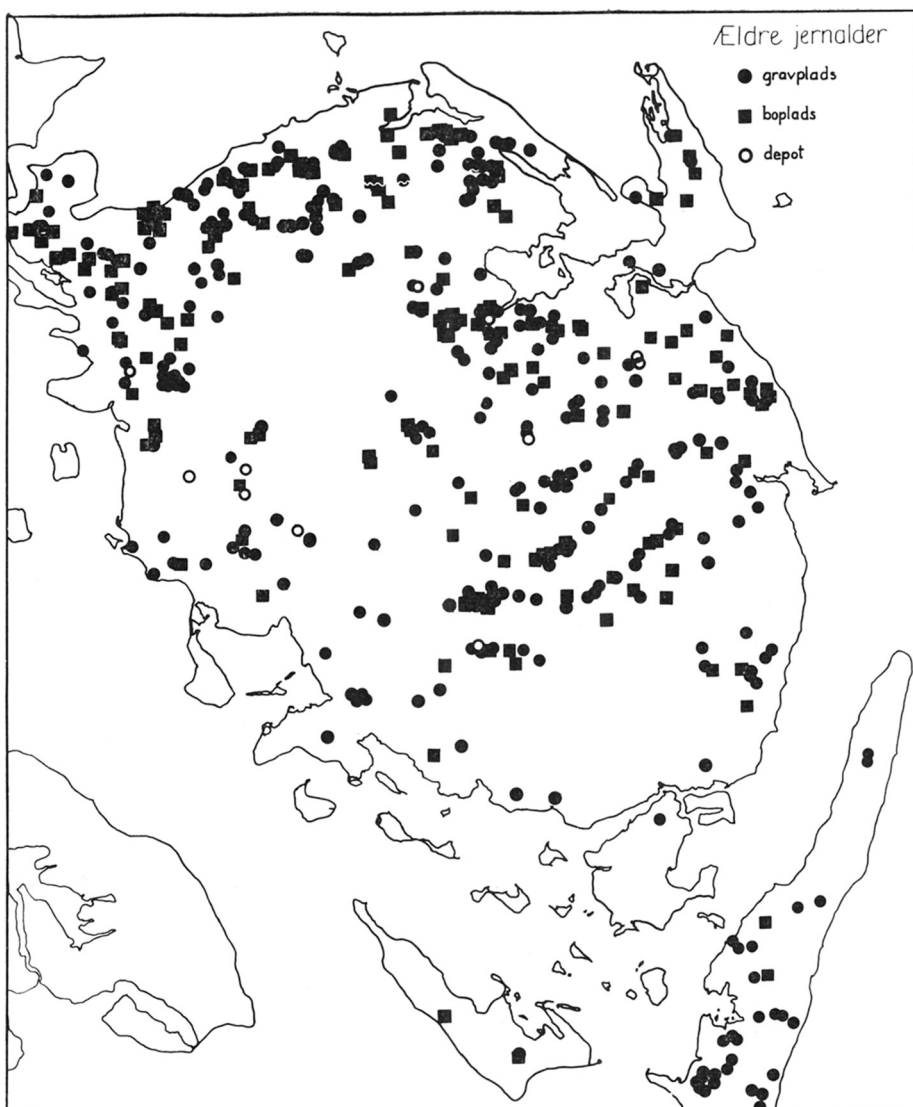

Fig. 4. Alle fund på fig. 1-3 sammentegnede. Hertil er føjet de ældre jernalders fund, som ikke kan dateres efter periode. Fundfortegnelse over de sidstnævnte fund side 140.

For list of finds, see p. 140.

måske som følge af ændret klima på den tid – naturbestemte årsager der kan have medført, at kvæget toges på stald, og at dermed husdyrenes gødning lod sig udnytte på agrene. Dette kan atter have befordret en mere stedfast bosættelse til afløsning af et labilt svedjebrug i sen bronzealder.

Ligesom der til den fynske jernalderbebyggelses opståen er knyttet problemer, er det samme tilfældet ved dens ophør. Man må nemlig spørge, hvad der er årsagen til, at den kompakte ældre jernalderbosættelse synes at ophøre

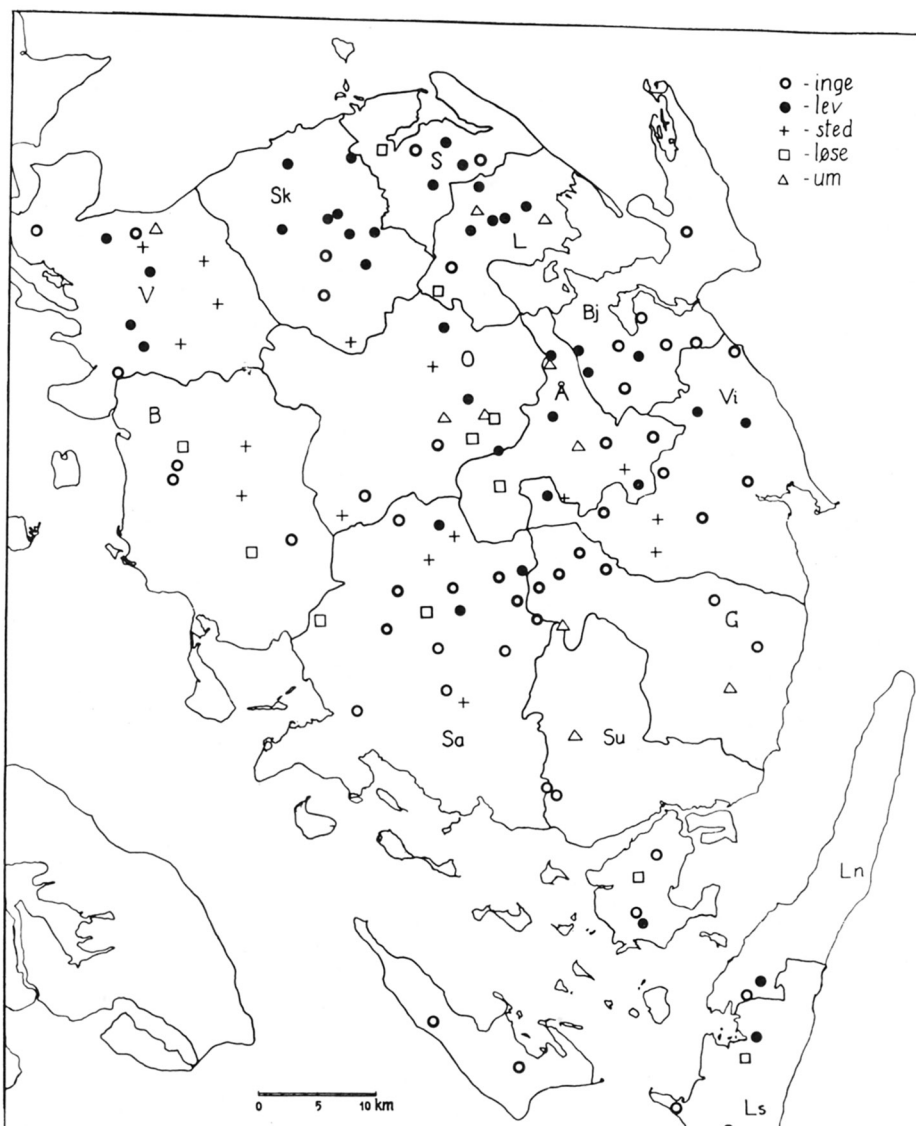

Fig. 5. Stednavne. Herredsgrenser indtegnet. B = Båg herred. Bj = Bjerge. G = Gudme. L = Lunde. Ln = Langelands nørre. Ls = Langelands søndre. O = Odense. S = Skam. Sa = Sallinge. Sk = Skovby. Su = Sunds. V = Vends. Vi = Vindinge. Ærø herred. Å = Åsum herred.

Place names.

hen mod år 400 ved skellet mellem yngre romersk og germansk jernalder. Fra sidstnævntes begyndelse stilles arkæologerne over for en generende fundmangel. Et indtryk heraf giver kortet Tavle V i Fynske årbøger 1951, som viser et tilsyneladende brud i den fynske bosættelse ved 400, et brud, man vægrer sig ved at opfatte som en realitet, og som kunde skyldes mangelen på ar-

kæologisk materiale af den art, der nu andetsteds i landet – med Aggersborgs og Lindholm Højes udgravning – heldigvis er begyndt at komme frem. En mulighed er naturligvis den tidligere berørte, at bønderne ved år 400 er flyttet sammen i landsby (7). Arkæologiske fund, der kunde støtte denne tanke er imidlertid kun i ringe grad blevet afdækket under de nuværende landsbyer med gamle navne, jævnfør tilfældet Pebringe.

Hvis landbrugsformen i bronzealderen har været svedjebrug, har bønderne fra tid til anden måttet skifte ophold. Hvorledes en sådan skiftende bosættelse har virket ind på den da bestående masse af *stednavne*, har vi ingen mulighed for at eftergå, men der råder i dag enighed om, at de ældre elementer i vor nuværende stednavneblok er fra jernalderen. Undtaget herfra kunde måske de såkaldte kortnavne være. Denne navnetype, som Mathiassen behandlede i sin nordvestjyske undersøgelse (8), var han tilbøjelig til at datere til enkeltgravs-bronzealderbygdernes tid. Dette er nok meget tvivlsomt, da i disse to perioder frekvensen af jordfund i samfald med kortnavnene kun er 68 % (9).

Spørgsmålet om stednavnenes alder i forhold til oldtidsbebyggelsen er fra arkæologisk side taget op til drøftelse i 1940'erne. I 1946 nærmede jeg mig problemet i en afhandling om Fyns bebyggelse i den ældre jernalder (10) og pegede på sandsynligheden for en forbindelse mellem de gamle stednavnetyper og bebyggelsen i Fyns ældre jernalder. Senere førte jeg disse studier videre jævnsides med Mathiassens og kom i 1951 (11) til resultater parallele med Mathiassens fra 1948 (12): De gamle stednavnetyper med endelserne -inge, -lev, -løse, -sted, -um er blevet til i den ældre jernalder, i århundrederne o. tidsregningens begyndelse, idet *jernalderens bønder gav navn til den spredt beboede lokalbygd, men ikke til den sluttede landsby*, vi kender fra vikingetid og middelalder. Mathiassen udelukker dog ikke, at der i det af ham undersøgte område i den ældre jernalder har eksisteret egentlige landsbyer (Brørup, Gørding Hede, Fjand) (13), en bebyggelsesform, som nu næsten ikke findes i dette typiske enkeltgårdsområde. På Fyn har landsbyer i den ældre jernalder derimod været sjældne. Intensiv dyrkning på den gode jord har her også gennem tiden udsløttet overfladesporene. Kun én plads, ved Lundsgård i Åsum sogn, er undersøgt (14), som viste bebyggelse med samtidige huse, men som helhed synes de arkæologiske fund på Fyn, herunder i særdeleshed talrige forekomster af affaldsgruber med skår, at angive spredt bebyggelse i bygd (15).

Siden min artikel i Fynske årbøger 1951 er Svendborg amts og Odense amts bebyggelsesnavne bearbejdet og udgivet af Stednavneudvalget (Institut for navneforskning) (16). I indledningen til disse skrifter har John Kousgård-Sørensen og i indledningen til Maribo amts stednavne 1954 Anders Bjerrum og Christian Lisse (s. VIII) argumenteret mod de resultater, jeg var nået til (17). Angrebspunkterne er to. For det første bemærkes, at de 109 cirkler, som med en radius af 2 km tegnedes uden om hvert af de 109 stednavne af gammel type, tilsammen vilde dække hen mod halvdelen af de to amters samlede

areal, og derved vilde den enkelte navne-cirkel have en ret lille chance for at falde uden for jernalderbygderne. For det andet hævdes, at arkæologiske fund kun vil kunne datere stednavne, hvis de i større tal kunde fremdrages i gamle landsbyer eller i tomter efter sådanne. Hidtil er dette imidlertid kun sket i det tvivlsomme tilfælde Pebringe i Stevns. I øvrigt vilde i enkelttilfælde et arkæologisk fund kun datere bebyggelsen, det hører til, men ikke stednavnet, som jo vil kunne være ældre eller yngre end fundet.

Til disse indvendinger vil jeg bemærke følgende. Det nye stednavnekort fig. 5 har jeg udfærdiget på grundlag af de to publikationer, som er nævnt i note 16. Af de fem gamle navnetyper er der 39 på -lev, 51 på -inge, 10 på -løse, 17 på -sted, 10 på -um (18). Det samlede antal af disse gamle navne er 127, men nogle af lokaliteterne bør dog gå fra, eftersom de af navneforskerne af sproglige grunde regnes for at være yngre end den ældre jernalder. Kun 4 af de 10 um-navne kan, de tre endda usikkert, henføres til den ældre hem-gruppe (19); resten er unge navne med dativ pluralis-endelse. Af navne på -sted er der 17, men 5 af dem hører muligvis til gruppens yngre navnelag (20). Trækker man herefter de 11 yngre elementer af navnene på -um og -sted fra mængden af de »gamle« navne, bliver 116 tilbage. Tegner man, som jeg gjorde det på navnekortet Tavle VI fra 1951, uden om hvert en cirkel, der symbolsk angiver navnebygden, og med en radius af 1.5 km, vil de 116 cirklers samlede areal udgøre 23.4 % af de to amters samlede areal. Tegner man cirklerne med en radius af 2 km, vil de tilsammen dække 41,7 % af øernes areal, idet dog en del af det indkredsede i begge tilfælde bortfalder, eftersom mange cirkler skærer af de nærliggendes areal. Når der valgtes en radius af 1.5 km, skyldtes det, at en del inge-navne i Gudme og Sunds herreder ligger under 3 km fra hinanden, og det samme gælder en række af lev-navne i Lunde, Skam og Skovby herreder.

Som en sammenligning af kortene indbyrdes viser, er der en iøjnefaldende lighed mellem stednavnekortet og jernalderfundene på kortene for de enkelte perioder, især det sammmentegnede kort fig. 4. Hvad betyder nu disse påfaldende topografiske overensstemmelser?

Hvert af kortene fig. 1-3 viser en god overensstemmelse med stednavnekortet fig. 5. Hvor der er stednavne, er der i de enkelte tidsafsnit af den ældre jernalder også jordfund. Eneste undtagelse er på fig. 3, hvor, som tidligere omtalt, fundene mangler i Vends herred og er mere fåtallige i kystbræmmen hen til Klinte fjord på nordkysten. Hvis denne overensstemmelse mellem stednavne og jernalderfund er begrundet i et samtidighedsforhold, at altså det er jernalderbygdernes bønder, der har givet navn til byggerne, de navne, som er bevaret i nutidens landsbyer, så måtte vel denne navngivning have fundet sted fra førromersk jernalders periode II, tiden o. 200 f. Kr., til slutningen af ældre romersk jernalder, o. 200 e. Kr. Når yngre romersk jernalders fund fra ca. 200-400 mangler i Vends herred og tildels også langs nordkysten, kunde man jo fristes til deri at se et ophør af de pågældende

navnetypers produktivitet i yngre romersk jernalder. Fundtomheden i de nævnte områder kan, som tidligere berørt, næppe skyldes tilfældig materialebrist. Iagttagelsen skal dog her kun noteres, uden at jeg tør drage vidtgående slutninger deraf.

Navneforskerne stiller sig tvivlende over for en forbindelse mellem stednavne og jernalderfund. Fulgte man deres argumentation, måtte man nøjes med på rent arkæologisk basis at konstatere ene og alene en kontinuitet i den ældre jernalders bebyggelse, en kontinuitet fra førromersk jernalders periode II til slutningen af yngre romersk jernalder, d.v.s. et tidsspand af 600 år. Som før omtalt kom Therkel Mathiassen (21) til det resultat, at inge- og um-navnene i det nordre Harsyssel var fæstnede i ældre jernalder. Man kan spørge: Hvorledes skulde det være anderledes? Navneforskerne tiltræder nok den opfattelse, at de fleste af de gamle navne ikke når tilbage til yngre bronzealderens bosættelse (22), men af samfaldet mellem disse navne og jernalderfundene fremgår »derimod ikke, at de enkelte til typerne hørende stednavne er fra jernalderen« (22). Dertil kan man med undren spørge: Hvornår skulde de ellers være fra? Når de nu ikke er fra bronzealderen, kunde man naturligvis forestille sig, at de er fra yngre jernalder, hvortil det af navneforskerne benyttede vage tidsbegreb folkevandringstid hører, omend det griber tilbage før 400. Muligheden for, at de omhandlede gamle navnetyper er fra germansk jernalder (400–800), er af Therkel Mathiassen blevet betvivlet med den ramrende bemærkning, at »hvis -ing- og -um-Navnene kun gik tilbage til Yngre Jernalder, vilde der utvivlsomt findes flere også af dem udenfor Ældre Jernalders Bygder. At -ing- og -um-Navnene ogsaa har været i Brug i Yngre Romersk Jernalder (»Folkevandringstid«) . . . er ikke i Modstrid med, at de kan gå tilbage baade til Ældre og Keltisk Jernalder« (23). Da nu boplads- og gravfund svigter for yngre jernalder både i Vestjylland og på Fyn, kan arkæologien for indeværende ikke belyse muligheden for de gamle navnetypers videreliv ned i tiden efter 400. En vis forlængelse af deres produktivitet er der dog ingen grund til at betvivle.

Naturligvis er den i det foregående drøftede tese om samfald mellem jernalderbygder og stednavnebygder ikke underbygget med et i formel forstand absolut bindende bevis. Sandsynligheden for, at der er en nøje sammenhæng, er imidlertid overmåde stor. En talmæssig opstilling viser forholdene.

	Antal navne med fund inden for 1.5 km-grænsen	Antal navne med fund inden for 2 km-grænsen
39 -lev	32: 82 %	37: 95 %
51 -inge	36: 70.5 %	45: 88.2 %
10 -løse	6: 60 %	9: 90 %
12 -sted	8: 67 %	10: 83.3 %
4 -hem	3: 75 %	3: 75 %

Af de fem typer er de to første: -lev og -inge, ved deres frekvens naturligvis af størst betydning, men alle fem kommer ind med høje procenter til næsten fuld dækning. Der må altså være en sammenhæng mellem jernalderbygderne og stednavnene. Der er ikke blot tale om en fortsættelse af bygderne i den ældre jernalder, men om en forbindelse mellem bygd og *bygdenavn*. Ellers kunde der ikke være det næsten forbløffende samfald mellem de to elementer, også i det negative, at hvor fund mangler, fattes også stednavn og omvendt (fig. 5). Ganske karakteristisk er også de som yngre betegnede navnetyper -by, -torp, -bølle med flere anderledes fordelte på udbredelseskortene end de ældre. De unge sammensætninger dateres af navneforskerne til vikingetiden med støtte i de nordiske kolonisationsnavne i Danelagen og Normandiet. Dette, eller disse, yngre navnelag er gennemgående perifert lejret i forhold til de gamle centrale navne med aldershævd. Det kan her være tilstrækkeligt at henvise til kort 1 og 2 i Odense amts bebyggelsesnavne, s. IX-X. De unge navne har ikke snæver tilknytning til jernalderbygderne som de ældre.

Foretager man for sidstnævnte, de ældre, en modprøve, hvad jeg har gjort i min artikel fra 1951, viser det sig, at forholdsvis få fund falder uden for stednavnecirklerne. Nogle må nødvendigvis gøre dette, simpelthen af den grund, at de fem gamle navnetyper, med hvilke der her opereres, ikke er de eneste gamle. Det vil ses, at Odense byområde er repræsenteret ved et meget stort antal ældre jernalders fund, men der er på samme område ingen af de fem navnetyper. Måske betyder dette, at navnet Odense går tilbage til ældre jernalder, eller at et andet gammelt navn er forsvundet her. Andre grupper af jernalderfund ligger ligeledes uden for områder dækket af gammel stednavnetype, for eksempel fundsamlingen ved Hølse i Brenderup sogn, lignende ved Bogense og Assens. Fundene tjener måske her som tidsbestemmelse for navnene. For en meget høj ælde af navne med -næs, der har trænavne som forled, hertil hører Bogense og Assens, har professor Kousgård-Sørensen argumenteret (24). Disse er kun eksempler. Andre navne kan være helt forsvundet.

De ældre navne på Fyn har, så vidt man kan slutte ud fra sammenstillingen med det righoldige arkæologiske materiale, været produktive typer gennem den ældre jernalders perioder, alt som det enkelte navn fæstnedes til den mindre lokalbygd med dens bosteder. Siden er bygdenavnet gået over på den sammenflyttede landsby, som befolkningen, af os endnu ganske ukendte årsager, økonomiske, tekniske, administrativt politiske, sikkerhedsmæssige, besluttede sig til at grunde, sandsynligvis i yngre jernalder (25). Aksel E. Christensen har fornylig udtrykt det således, at »den regulerede landsby med et vist fællesskab har sandsynligvis eksisteret som en udbredt bosættelsestype allerede paa kong Gudfreds tid«, efter at »mange var grundlagt af nabolag i spredt bygd efter fælles beslutning« (26).

Spørgsmålet er nu, om ikke vort kendskab til den spredte bosættelsesform, den, vi har kunnet konstatere i Harsyssel og på Fyn i den ældre jernalders

perioder, vilde kunne udvides ved tilsvarende studier i andre dele af landet. I Nordvestsjælland viste dette sig ganske vist ikke muligt (27). Når en undersøgelse af denne art har kunnet lade sig gennemføre på Fyn, skyldes det de særlige muligheder, som et lokalt museum har for nærmeste kontakt med landbefolkningen og det nære terræn. Kun ved en intensiv og uafslædig indsamling af gravfund og bopladsfund, ikke mindst da fund fra de her på Fyn – som vel i det meste af landet – meget talrige affaldsgruber, kan man gøre sig håb om at tilvejebringe et så omfangsrigt og bæredygtigt kildestof, at det kan lade sig anvende til bebyggelseshistoriske studier. Man vilde gerne tro, at noget lignende lod sig gennemføre også i Himmerland, syslet med de mange bopladsfund og forekomster af daterede agervoldssystemer. Hvis man hertil føjede gravfundene og på det samlede materiale benyttede den på de foregående sider omtalte metode: indcirkling af de symbolske stednavnebygder, så er det muligt, at man vilde komme til en anden slutning vedrørende forbindelsen i Himmerland mellem jernalderfund og gammel stednavnetype end den nedslående, som Kr. Hald drog i 1942 (28).

Vistnok burde der fra de arkæologiske institutioners side sættes ind med styrke på dette felt. Inspirationen hertil er muligheden for at kæde et rigt arkæologisk fundkompleks sammen i tid med den vigtige skriftlige, historiske kilde, som stednavnene er. Sådanne kontaktmuligheder mellem arkæologisk og historisk forskning må ikke forspildes, når endelig de er forhånden.

LISTE OVER JERNALDERFUND PÅ DEN FYNSKE ØGRUPPE

Fundene er ordnede efter rækken af herreder i Traps Danmark, 5. udgave.

FØRROMERSK JERNALDER (fig. 1)

(Forkortelser: F. J. = E. Albrechtsen, Fynske jernaldergrave I. Fy Mi = Fynske Minder 1966).

Odense amt.

1. Nisted, Lumby sogn, *Lunde herred*. Gravplads med kontinuitet fra per. IIIa-b til rom. tid. J. J. 5. – 1a. Allesø, Allesø s. Affaldsgruber fra II og IIa. F. J. 47. – 2. Anderupgård, Lumby s. Grube fra IIIa. F. J. 46. – 3. Østrup, Østrup s. Grube fra II. F. J. 45. – 4. Otterup, Otterup s. Gruber f. 1958 ved vejarbejde. Skår fra II; 9565. – 5. Brandsby 2d, Hjadstrup s. Grave fra II og IIIa, F. J. nr. 1. – 6. Emmelev I, Hjadstrup s. Gravplads fra IIIa; F. J. 2. – 7. Emmelev II, Hjadstrup s. Gravplads fra II og IIIa; F. J. 3. – 8. Emmelev 2a. Gruber fra II. Fy Mi 47. – 9. Egense 12a, Norup s. Grube fra IIIa. 9503. – 10. Sølbjerggård, Norup s. To brandpletter, II og IIIa; F. J. 4. – 11. Klinte 3a, Klinte sogn, *Skam herred*. Gruber fra III; F. J. 50. – 12. Rorslev, Nørre Nærå s. To grave fra II og IIIa; F. J. 6. – 13. Rorslev 10a, Nr. Nærå s. Grube fra førrom. jernalder, udgravet 1945; 8435-41. – 14. Rorslev, Nr. Nærå s. Grube fra II; F. J. 48. – 15. Rorslev, Nr. Nærå s. Grube fra IIIa, udgravet 1968; 12147. – 16. Ullerup 6, Skamby s. Grube fra II, besigt. 1951; 9022. – 17. Krogsbølle, Krogsbølle s. Offerfund; Acta Archaeol. XIX, 1948, s. 166. – 18. Bjerglygård, Nørre Sandager sogn, *Skovby herred*. Plads med 10 grave fra IIIa. Udgravet 1968-69. – 19. Melby, Melby s. Gruber fra førrom. jernalder; Fy Mi 16. – 20. Bækkegårde, Melby s. Grube

fra II. Udgravet 1968–69. – 21. Søndersøholme, Søndersø s. Skår fra grube optaget 1969. Fra per. IIIa. – 22. Søndersøholme 15a, Søndersø s. Brandplet fra II eller IIIa, udgravet 1967. 11997. – 23. Farstrup 10 v, Vigerslev s. Grube undersøgt 1967; per. IIIa; 11695. – 24. Smidstrup, Guldbjerg s. Bopladslag lidt vest for byen; besigt. 1961. Førrom. jernalder. 9822. – 25. Nordskov, Guldbjerg s. Gruber mellem Guldbjerg og Nordskov. IIIb; 9823. – 26. Eskilstrup 8a, Skovby s. Gravplads fra II, udgravet 1962; 11980. – 27. Brandholt, Skovby s. Grav fra II; undersøgt 1969; 12097. – 28. Smidstrup, Guldbjerg s. Brandplet fra II; 9821. – 29. Harridslevgård, Skovby s. Gravplads fra II; F. J. 7. – 30. Christianslund, Skovby s. Gravplads fra II; Fy Mi 37. – 31. Harridslevgård, Skovby s. Gruber fra IIIa og b; Fy Mi 39. – 32. Ejlskov 11h, Hårslev s. Gruber fra II; Fy Mi 12; 11630. – 33. Skåstrup 6b, Ore s. Grube fra III. Undersøgt 1962; 9842. – 34. Skåstrup 16, Ore s. Gravplads fra II. Udgravet 1968–69. – 35. Skåstrup 19h, Ore s. Gravplads fra IIIa og b; Fy Mi 1966, s. 11 og 1968, s. 194ff. – 36. Grydhøj, Ore 2c, Ore s. To brandgrave fra II, udgr. 1968; 11981. – 37. Næsby, Næsbyhoved-Broby sogn, *Odense herred*. Grube fremkommet 1967 ved grundgravning; skår fra IIIa; 11704. – 38. Næsby, Næsbyhoved-Broby s. Grube fra II el. III, fremgravet 1942 på en gravplads fra rom. jernalder. 7582. – 39. Nord. Landboskole, Villeshøj, Pårup s. Grube fra III; 8913. – 40. Snestrup 2a, Pårup s. Gruber fra II og IIIa; Fy Mi 24. – 41. Knarreborg, Tommerup s. Skår fra IIIb opsamlet 1969 i gruber ved grusgrav; 12152. – 42. Lille Lykkenssæde, Fangel s. Gravplads fra IIIa. Fy Mi 65. – 43. Bellinge, Bellinge s. Førrom. grube; F. J. 42. – 44. Kallerupvænget, Odense. Gruber fra IIIa og IIIb. Fy Mi 61. – 45. Kragssbjerggården, Odense. Grube fra II; F. J. 40. – 46. Windelsvej, Odense. Gruber fra II og IIIa; F. J. 41. – 47. Kileagergård, Stubberup sogn, *Bjerger herred*. Gruber fra II og IIIa. Fy Mi 52. – 48. Kirkebro, Stubberup s. Grube, år 1939; per. III; 7790. – 49. Martofte 4a, Stubberup s. Bopladslag fra førrom. eller æ. rom. jernalder, besigt. 1951 – 50. Stubberup, Stubberup s. Et 140 m langt kulturlag fra II og IIIa; F. J. 44. – 51. Damgård, Dalby s. Kulturlag fra førrom. jernalder. Fy Mi 63. – 52. Klarskov, Marslev s. Affaldsgrube år 1966 fra III; 11671. – 53. Haveskov, Rynkeby s. Gruber fra IIIa. F. J. 43. – 54. Rynkeby 5a, Rynkeby s. Stor forekomst af affaldsgruber fra IIIa. Fy Mi 1966. – 55. Store Tornberg, Fravde sogn, *Åsum herred*. Skår fra drængroft år 1967; gruber fra II og senere; 12003. – 56. Fravde, Fravde s. På den store gravplads fra rom. jernalder også én brandplet fra førrom. III. F. J. 39a. – 57. Fravdegård, Fravde s. I Holme- og Skovlækken udgravede museet i Odense 1865 flere gruber fra IIIa; 1270–74. – 58. Ferrerlev 48a, Rolsted s. Grube fra III; Fy Mi 29. – 59. Stavrbyskov, Strib-Røglekskov sogn, *Vends herred*. Syv gruber fra II–III. Privateje. – 60. Hindgavl, Middelfart landsogn. Gruber fra II; F. J. 51. – 61. Skrillinge, Kavslunde s. Urnegrav fra II; F. J. 8. – 62. Gamborg 17, Gamborg s. Grube fra førrom. jernalder; Fy Mi 3. – 63. Rorslev, Rorslev s. Urnegrave fra I; F. J. 9. – 64. Viby 7a, Vibygård, Udby s. Gruber fra førrom. jernalder; Fy Mi 4. – 65. Udby 17, Udby s. På østsiden af Kosmose er i 1969 udgravet en grube fra IIIa. Privateje. 66. Liliehøj, Nr. Åby s. Gruber fra IIIa; F. J. 59. – 67. Bylderup, Nr. Åby s. Gruber fra IIIa; F. J. 58. – 68. Båring, Asperup s. Fire gruber fra III; 8630. – 69. Båring 17b, Asperup s. Gruber fra III; Fy Mi 8. – 70. Vedelshave, Asperup s. Gruber fra II; F. J. 52. – 71. Holse 4g, Brendrup s. Gruber fra førrom. jernalder; F. J. 54. – 72. Holse 1a, Holsegård, Brendrup s. Grubesystem fra II, IIIa, b. Undersøgt af FS 1951–58; F. J. 53; 9051–58, 9370, 9436, 9571. – 73. Billesbølle, Fjelsted s. Gravplads fra II og III; F. J. 10. – 74. Ejby 3a, Ejby s. Affaldsdrag fra førrom. jernalder (?); F. J. 57. – 75. Hønnerup, Gelsted s. Grube fra overgang mellem IIIb og æ. rom. jernalder. Besigt. 1956; 9384. – 76. Gelsted Torup 1a. Gravplads fra II. F. J. 11. – 77. Gelsted, Gelsted s. Grube fra IIIa; F. J. 55. – 78. Lunge, Gelsted s. Gravplads fra II. Privateje. – 79. Ulvsrod i Tellerup, Ørslev s. Grube fra IIIa; år 1968. 12015. – 80. Granlygård, Ørslev s. Grube fra IIIa; F. J. 56. – 81. Granlygård, Ørslev s. Hustomt fra II; Fy Mi 1957, s. 3ff. – 82. Hygindtorp 1a, Husby s. Gravplads fra II–III; F. J. 12. – 83. Håre 6a, Tanderup sogn, *Båge herred*. Gravplads fra II; F. J. 13. – 84. Torup 2a, Torup Bakkegård, Sandager s. Hustomt fra III; Fy Mi 25. – 85. Torup Bakkegård, Sandager s. Grube, undersøgt 1961, skår fra II; 9826. – 86. Sandager Torup, Sandager s. Gravplads fra II; Fy Mi 26. – 87. Torup 3a, Sandager s. Hustomt fra IIIa; Fy Mi 27. – 88. Torøhuse, Kærum s. Gravplads fra II og IIIa. Fy Mi 1959, s. 161f. og 1966, nr. 30, jfr. F. J. 14. – 89. Søllested 3a, Søllested s. Gruber fra sen IIIa; Fy Mi 29. – 90. Signekær Skov (»Ingeborgbakken«), Kong s. Urnegrav fra II; F. J. 15. – 91. Kvindehøj, Flemløse s. Brand-

grav fra I; F. J. 16. – 92. Tokkelhøj, Sønderby s. Gravplads fra II og IIIa; Fy Mi 1959. – 93. Sønderby mark, Sønderby s. Urnegrav fra II eller IIIa; F. J. 18. – 94. Mosemarken, Sønderby s. Gravplads med 32 brandgrave, nogle fra II, de fleste fra IIIa og adskillige fra IIIb; udgravet af FS 1969. – 95. Sarup 7a, Hårby s. Grube fra førrom. jernalder; Fy Mi 36. – 96. Hårby, Hårby s. Grav fra II el. IIIa. F. J. 17.

Svendborg amt.

97. Rørbæk, Flødstrup sogn, *Vindinge herred*. Grube fra IIIa; F. J. 65; 8412. – 98. Langtved, Flødstrup s. Gruber fra førrom. jernalder; Fy Mi 70. – 99. Skrøbeshave, Avnslev s. Grube fra II el. IIIa; F. J. 64. – 100. Åskov, Avnslev s. Gruber fra III; Fy Mi 74. – 101. Korkendrup, Avnslev s. Gruber fra IIIa og IIIb. Fy Mi 73. – 102. Ullerslev, Ullerslev s. Grube fra IIIa; Fy Mi 72. – 103. Lillevang, Ullerslev s. Grube fra førrom. jernalder; F. J. 66. – 104. Møllegård, Skellerup s. Gravplads fra II og IIIa, i høj; F. J. 24. – 106. Vindinge, Vindinge s. Grube fra IIIa; Fy Mi 78. – 107. Stenagergård, Kullerup s. Gruber fra II og IIIa; F. J. 67. – 108. Frederikshøj, Frørup s. Skår fra brandpletter, IIIa; F. J. 68. – 109. Lindeskov Hestehave, Ellested s. Brandplet fra III; F. J. 25. – 110. Lykkesholm, Ellested s. Grube fra IIIa; Fy Mi 58. – 111. Møllegårdsmark, Gudme sogn, *Gudme herred*. Gravplads med kontinuitet fra IIIa; F. J. IV. – 112. Grønneskovs mark, Oure s. Højgrav fra I; F. J. 22. – 113. Langå, Langå s. Gravplads fra II og IIIa; F. J. 21. – 114. Kohavegård, Ringe s. Grube fra II; F. J. 63. – 115. Trunderup 16a, Kværndrup sogn, *Sunds herred*. Gruber fra II og III; Fy Mi 96. – 116. Bregninge, Bregninge s. Brandplet; Fy Mi 89. – 117. Nybøllegård, Hillerslev sogn, Sallinge herred. Grube fra II; F. J. 61. – 118. Lundehøj, Hillerslev s. Gravplads m. kontinuitet fra I–III; F. J. 19. – 119. Møllemosegård, Hillerslev s. Grube fra IIIb; F. J. 62. – 120. Lydingegårde 2a, Brahetrolleborg s. Grube fra IIIa; Fy Mi 86. – 121. Bjørnemosegård, Diernæs s. Gruber fra IIIa; Fy Mi 88. – 122. Millinge Østerby, Svanninge s. Gravplads fra II og IIIa; F. J. 20. – 123. Ennebølle, Snøde sogn, *Langelands nørreherred*. Brandpletter fra førrom. jernalder; F. J. 28. – 124. Hine Mølle, Rudkøbing. Grav fra II el. IIIa; F. J. 26. 125. Eskebjerg, Skrøbelev s. Brandpletter fra III; F. J. 27. – 126. Fuglsbølle 11a, Fuglsbølle sogn, *Langelands sønderherred*. Brandpletter fra II og III; F. J. 29. – 127. Kvindebjerggård, Lindelse s. Højgrave fra II og III; F. J. 30. – 128. Havegård, Lindelse s. Brandpletter fra II og III; F. J. 31. – 129. Blandebjerg, Humle s. Gravplads m. kontinuitet fra II og III; F. J. 33. – 130. Olsbjerg, Humle s. Grav fra II; F. J. 36. – 131. Humle Præstegårdsjord, Humle s. To førrom. højgrave; F. J. 32. – 132. Harnebjerg, Humle s. Gravplads m. kontinuitet fra III; F. J. 35. – 133. Bukkensbjerg, Humle s. Som 132; F. J. 34. – 134. Egebjerg, Fodslette s. Gravplads fra II og III; F. J. 37. – 135. St. Keldbjerg, Magleby s. Grav fra førrom. jernalder; F. J. 38 (ikke på kortet). – 136. Dunkær, Rise sogn, *Ærø herred*. Skår fra førrom. grav; F. J. 39. – *Tilføjelser*: 137. Mosefund 1941 fra Kluset Bro, Odense; F. J. fig. 24a, c. – 138. Åløkkeskoven, Odense. Offerfund i mose. – 139. Kolshave, Guldbjerg s., Skovby h. Brandplet fra IIIa; 11710. – 140. Sønderby, Sønderby s., Båg h. Grube fra IIIa, udgravet 1970. FS. – 141. Ore Ellegård, Skovby s., Skovby h. Grube fra IIIa. Sb. 34. År 1970.

ÆLDRE ROMERSK JERNALDER (fig. 2)

(F. J. = Fynske jernaldergrave, bd. II).

Odense amt.

1. Norup I, Norup sogn, *Lunde herred*. Brandplet fra æ. rom. I; F. J. 1. – 2. Norup II, Norup s. Urner fra I; F. J. 2. – 3. Hasmark, Norup s. Urnegrav; F. J. 3. – 4. Hasmark Vestermark, Norup s. Grave fra æ. rom. tid; F. J. 4. – 5. Norup 5q, Norup s. Hustomt fra I; F. J. 122. – 6. Jydby, Otterup s. Gravplads fra æ. rom. tid; F. J. 5. – 7. Hjadstrup 6a, Hjadstrup s. Gravplads; F. J. 6. – 8. Beldringe, Lunde s. Gravplads; F. J. 109. – 9. Allesø, Allesø s. Gravplads fra I; F. J. 108. – 10. Nisted, Lumby s. Gravplads; F. J. 7. – 11. Vellinge, Bederslev sogn, *Skam herred*. Jordfæstegrav per. II; F. J. 8. – 12. Gyngstrup 7g, Krogsbølle s. Bopladslag dækkende over gravpladsen nr. 13. Ældre rom. skår, ildsteder; besigt.

1969. – 13. Gyngstrup 7g, Krogsbølle s. Lille gravplads fra overgang mellem æ. og y. rom. tid; brand- og jordfæstegrave, år 1969; 12138–145b. – 14. Nørre Højrup, Nr. Højrup s. Grube; F. J. 126. – 15. Rorslev 10a, Nørre Nærå s. Grube; F. J. 127. – 16. Grindløse, Grindløse s. Grube; F. J. 121. – 17. Esterbøllebjerg, Nørresandager sogn, *Skovby herred*. Gravplads; F. J. 12-13. – 18. Tyentved, Nr. Sandager s. Bukkelurne fra I, år 1968; 12102a-e. – 19. Guldbjerg 5, Guldbjerg s. Urnegrav fra I; F. J. 10. – 20. Smidstrup, Guldbjerg s. Gravplads fra I; F. J. 11. – 21. Smidstrup, Guldbjerg s. Grube fra æ. rom. tid, udgravet 1967; 11998. – 22. Smidstrup 7b, Guldbjerg s. Grube fra I, udgravet 1965; 11582. – 23. Nordskov 7a, Guldbjerg s. Mellem Guldbjerg og Nordskov gruber fra overgang mellem førrom. og æ. jernalder; undersøgt 1967; F. S. – 24. Brandholt, Skovby s. To urnegrave, år 1969, fra æ. rom. tid; 12095–96. – 25. Brandholt 1a, Skovby s. Grube år 1969; æ. rom. tid; 12101. – 26. Oregård, Ore s. Gravplads; F. J. 9. 27. Ore 10a, Ore s. Grube fra æ. rom. tid; udgravet 1968; 11979. – 28. Barnehøj, Særslev s. Urnegrav fra I; F. J. 14. – 29. Hemmerslev 4a, Særslev s. Gravplads fra I–II; F. J. 15. – 30. Moderup 7a, Dybæk Banke, Særslev s. Gravplads fra I; F. J. 16. – 31. Hårslev 44, Hårslev s. Affaldsslag fra æ. rom. tid; F. J. 114. – 31a. Ejlbjby, Hårslev s. Gravplads med bopladslevn; fra æ. rom. jernalder, år 1967; 11698ff. – 32. Elvedgård, Vævlunge s. Brandgrav; F. J. 17. – 33. Køstrup, Brenderup sogn, *Vends herred*. Lerkar; F. J. 26. – 34. Holsegård 1a, Brenderup s. Urnegrav fra I; Fy Mi 1957, s. 19. – 35. Holse station, Brenderup s. Gravplads fra I; F. J. 25. – 36. Båring 17b Østerlund, Asperup s. Grube udgr. 1965, skår fra æ. rom. tid; 11581. – 37. Kærby, Asperup s. Grave fra æ. rom. tid; F. J. 23. – 38. Båring 38, Jensbjerg, Asperup s. Urnebrandgrube; F. J. 21. – 39. Kagstedhøj, Asperup s. Gravplads fra I; F. J. 22. – 40. Rorslev, Asperup s. Gruber fra I; F. J. 119. – 41. Båring 16b, Båringskov, Asperup s. Grube fra æ. rom. tid; F. J. 125. – 42. Rorslev, Rorslev s. Tre grave; F. J. I,9, F. J. II,24. – 43. Stavrbjby 8a, Vejlbjby s. Gravplads fra I; F. J. 19. – 44. Strib, Strib-Røjleskov s. Lille gravplads; F. J. 20. – 45. Skrillinge, Kavslunde s. Kulturlag og gruber; F. J. 123. – 46. Skrillinge 8l, Kavslunde s. Gravplads fra især per. I; F. J. 18. – 47. Svendstrup, Kavslunde s. Gruber; F. J. 124. – 48. Rolund 8a, Udby s. Jordfæstegrav; F. J. 34. – 49. Balslev, Balslev s. Grav m. bronzefad; F. J. 31. – 50. Gadstrup 3a, Nørre Åby s. Gravplads; F. J. 32. – 51. Gadstrup 4c, Liliehøj, Nr. Åby s. Gravplads fra I; F. J. 33. – 52. Harndrup, Harndrup s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 112. – 53. Fjeldet Skovly, Fjeldet s. Grav fra I; F. J. 28. – 54. Hønneruplund, Gelsted s. Lerkar fra I; F. J. 29. – 55. Lunge Bjerger, Gelsted s. Urnegrav fra I; F. I. 30. – 56. Ørslev, Ørslev s. Brandplet m. skår fra I; år 1953; 9228. – 57. Granlygård, Ørslev s. Grube fra overgang ml. førrom. og æ. rom. tid. – 58. Tybrind mark, Ørslev s. Grav fra II; F. J. 35. Nr. 58–59 muligvis fra samme gravplads. – 59. Tybrind 1ab, Ørslev s. Urnegrav m. våbenfund; F. S. 9531–36. – 60. Hygindtorp 1a, Husby s. Tre grave fra per. I; F. J. 36. – 61. Hvgindtorp 1a, Husby s. Gruber fra I; F. J. 137. – 62. Hygindtorp 1a, Husby s. Dyreknogler og skår i mose. udgr. 1952; 9112, 9182. – 63. Tanderup, Tanderup sogn, *Bålg herred*. Flere gruber fra I; udgravede 1960; 9791. – 64. Favrskov I, Kerte s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 37. – 65. Favrskov II, Kerte s. Gravplads fra æ. og y. rom. tid; F. J. 38. – 66. Favrskov IV, Kerte s. Lerkar fra æ. rom. tid; F. J. 39. – 67. Favrskov V, Kerte s. Lerkar fra æ. rom. tid; F. J. 40. – 68. Favrskov, Kerte s. Grube m. skår fra æ. rom. tid, år 1955; 9308. – 69. Frøbjergvænge, Orte s. Grav fra I; F. J. 43. – 70. Frøbjerg Søndermark, Ore s. Gruber fra æ. rom. jernalder; F. I. 117. – 71. Ørsted 16c, Bæringegård, Ørsted s. Grube fra æ. rom. tid, FS sb. nr. 4. – 72. Hesle 16a, Vedtofte s. Gravplads; to grave fra sen II; F. J. 42. – 73. Turup Mose. Lavvandet mose, hvor i 1957 fandtes 6–7 »mosepotter« fra I, tre i FS; 9393–96. – 74. Bukkerup Mose, Søllested s. Henlægninger i mose per. I; Fynske Årb. 1944–45. – 75. Kong Mose, Gummerup 14a. Et lerkar m. ubrændte dyreknogler; år 1936; B580. – 76. Kærum, Kærum s. Grav m. rigt importfund; F. J. 41. – 77. Voldtofte, Flemløse s. Gravfund fra æ. rom. tid; F. J. 44. – 78. Bohøjgård, Flemløse s. Urnefund; FS B 934; F. J. 110. – 79. Nygård, Flemløse s. Gruber og kulturlag fra æ. rom. tid; Årb. 1946, nr. 17. – 79a. Hårby mark, Hårby s. Grav fra æ. rom. tid; F. J. 45 (ikke på kortet). – 80. Render 16a, Brylle sogn, *Odense herred*. To brandgrave; F. J. 53. – 81. Bellinge, Bellinge s. Gravpl. fra æ. rom. tid; F. J. 52. – 82. Fangel, Fangel s. Bopladslag fra I; F. J. 128. – 83. Vimosøgård, Næsbyhoved-Brobjby s. Lerkar fra grusgrav; æ. rom. tid; F. J. 50. – 84. Korup 11a, Trøstrup-Korup s. Gravplads fra I og II; F. J. 51. – 85. Odense I, Odense. Urnegrav fra I; F. J. 47. – 86. Odense II, Odense. Grav fra per. II med import; F. J. 48. – 87. Annasholm, Odense. Jord-

fæstegrav fra II; F. J. 46. – 88. Windelsvej, Odense. Jordfæstegrav fra II; F. J. 49. – 89. Windelsvej III, Odense. En af gruberne er fra æ. rom. tid (jfr. førrom. jernalder nr. 46). – 90. Blangstedgårdsvej, Odense. Grube fra I; år 1967; 11714. – 91. Brockdorff, Stubberup sogn. *Bjerge herred*. Gravplads; F. J. 57. – 92. Martofte, Stubberup s. Gravplads; F. J. 58. – 93. Flægekærgård, Mesinge s. Gravplads; F. J. 56. – 94. Munkebo 15a, Munkebo s. Grav el. gravplads; F. J. 54. – 95. Bullerup, Agedrup s. Gravplads fra II; F. J. 55. – 96. Marslev 37f, n, Marslev s. Kulturlag fra overgangen ml. førrom. og æ. rom. jernalder; år 1941; Årbøger 1947, s. 67, nr. 30. – 97. Lundsgård, Åsum sogn, *Åsum herred*. Urnegrav fra I; F. J. 59. – 98. Lundsgård, Åsum s. Kulturlag med hustomter fra I; F. J. 113. – 99. Fravde, Fravde s. Gravplads; F. J. 60. – 100. Fravdegård, Fravde s. I Holme- og Skovløkken bopladslag fra æ. rom. tid; 1270–74. – 101. Højby mark, Højby s. Urnegrav fra II; F. J. 61. – 102. Højby mose, Højby s. Skår- og knoglelag fra æ. rom. tid; FS sb. nr. 6; år 1943; NM 565/43. – 103. Freltofte, Nr. Lyndelse s. Gravplads m. kontinuitet fra æ. til y. rom. jernalder; F. J. 112b. – 104. Freltofte, Nr. Lyndelse s. Gruber fra æ. rom. tid; F. J. 130. – 105. Søby Søgård, Nr. Søby s. Gruber fra I; F. J. 129. – 106. Ferreslev 38a, Rolsted s. Gruber fra I; F. J. 120.

Svendborg amt.

107. Kissendrup, Bovense sogn, *Vindinge herred*. To jordfæstegrave fra I og II; F. J. 64. – 108. Skalkendrup 5a, Flintebjergvej, Avnslev s. Gravpl. fra æ. rom. tid; år 1966–67; 11673ff; Fy Mi 57. – 109. Korkendrup, Avnslev s. Gravpl. fra I og II; F. J. 63. – 110. Skrøbeshave, Avnslev s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 62. – 111. Bøgebjerg, Skellerup s. Gravplads fra tidlig I; F. J. 65. – 112. Dyssebjerg, Skellerup s. Gravplads. F. J. 66. – 113. Såderup mark, Skellerup s. Urnegrav fra II; F. J. 67. – 114. Stevnhøj, Vindinge s. To urnegrave; F. J. 68 – 115. Kogsbølle, Vindinge s. Grube østligt i Kogsbølle, fra æ. rom. tid; år 1950; 8830. – 116. Kogsbølle, Vindinge s. Gruber fra æ. rom. tid, nord f. byen; år 1967; 11678–80. – 117. Lindeskov Hestehave, Ellested s. Brandgrav fra II; F. J. 70. – 118. Kullerup, Ellested s. Gravplads fra I; F. J. 69. – 119. »Nyenstad«, Eskilstrup, Søllinge s. Ved dræning 1943 f. 7 gruber; fra æ. rom. tid; 7623; Årbøger 1946, s. 65, nr. 42. – 120. Bregnebjerg, Sdr. Højrup s. Gravplads fra II; F. J. 71. – 121. Bolteskov 10a, Ringe sogn. *Gudme herred*. Grube fra I; F. J. 118. – 122. Bolteskov, Ringe s. Gravplads; F. J. 72. – 123. Ringe I, Ringe s. To jordfæstegrave fra II; F. J. 73. – 124. Ringe II, Ringe s. Gravplads fra æ. og y. rom. jernalder; F. J. 74, F. J. III.53. – 125. Eskelund, Gislev s. Grube fra æ. rom. tid. Privateje. – 126. Gudbjerg, Gudbjerg s. Sekundærgrav fra I, i dysse; F. J. 76. – 127. Gudbjerg 1r. Grube fra æ. rom. tid; udgravet 1960; 9796. – 128. Broholm, Gudme s. »Måltidspladser« fra æ. rom. tid; F. J. 134. – 129. Møllegårdsmark, Gudme s. Gravplads m. kontinuitet fra førrom. over æ. til y. rom. jernalder; F. J. 75, F. J. III, 57. – 130. Oure, Oure s. Gruber fra æ. rom. tid; F. J. 135. – 131. Gultved I, Kværndrup sogn, Sunds herred. Brandgrav fra I; F. J. 77. – 132. Gultved II, Kværndrup s. Gravplads fra æ. og y. rom. jernalder; F. J. 78. – 133. Kværndrup Vænge, Kværndrup s. Kulturlag og gruber; F. J. 133; ikke på kortet. – 134. Vejleskov, Vejlev sogn, *Sallinge herred*. Brandgrav fra II; F. J. 83. – 135. Allested 25b, Allested s. Gruber fra æ. rom. tid; F. J. 116. – 136. Nørre Broby, Nr. Broby s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 84. – 137. Herringe, Herringe s. Grave fra I; F. J. 80. – 138. Lundevej, Hillerslev s. Ildsted fra æ. rom. tid; F. J. 131. – 139. Espe, Hillerslev s. To grave fra I og II med importsager; F. J. 81. – 140. Lundevej, Hillerslev s. Gravplads m. kontinuitet fra førrom. over æ. til y. rom. jernalder; F. J. 82. – 141. Nybøllegård, Hillerslev s. Grave fra I og II; F. J. 85. – 142. V. Hæsinge, V. Hæsinge s. Tre fibulæ fra en el. to grave. I–II; F. J. 86. – 143. Blidegn, Brahetrolleborg s. Jordfæstegrav fra II, med import; F. J. 79. – 144. Brendelydinge, Brahetrolleborg s. »Mosepotter« fra I, indgået 1941; B 1181–82, B 2325. – 145. Søfelde, Krarup s. Kulturlag; F. J. 132. – 146. Håstrup, Håstrup s. Gravplads fra II; F. J. 87. – 147. Svanninge mark, Svanninge s. Urnegrav fra II; F. J. 88. – 148. Millinge, Svanninge s. Urnegrav fra II; F. J. 89. – 149. Bregninge, Bregninge sogn, *Ærø herred*. Skårfund fra æ. rom. jernalder, grube ved vejarbejde 1960–61; 9818–19. – 150. Dunkær, Rise s. Skår fra flere æ. rom. lerkar; F. J. 107. – 151. Spinnerbakken, Snøde sogn, *Langlands nørreherred*. Jordfæstegrav fra I; F. J. 93. – 152. Lismose, Tullebølle s. Brandplet; F. J. 91. – 153. Stengade, Tullebølle s. Gravpl. fra I og II; F. J. 92. – 154. Eskbjerg, Skrøbelev s. Brandplet; F. J. 90. – 155. Simmerbølle, Simmerbølle s. Bopladsfund fra æ. rom. tid. F. J. 136. –

156. Havegård, Lindelse sogn, *Langelands sønderherred*. Brandplet fra I; F. J. 94. – 157. Visbjerg, Lindelse s. To grave fra II; F. J. 95. – 158. Langebjerg, Lindelse s. Jordfæstegrav; F. J. 102. – 159. Blandebjerg, Humle s. To jordfæstegrave fra I; F. J. 96. – 160. Bukkensbjerg, Humle s. Gravpl. m. kontinuitet fra førrom. til æ. rom. jernalder; F. J. 97. – 161. Harnebjerg, Humle s. Gravpl. m. kontinuitet fra førrom., over æ. til y. rom. jernalder; F. J. 98. – 162. Havbølle, Humle s. Gravplads; F. J. 99. – 163. Højbjerg, Humle s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 100. – 164. Humle Præstegårdsjord, Humle s. Højgrave fra førrom. og æ. rom. jernalder; F. J. 101. – 165. Rødbjergghavn, Fodsløtte s. Jordfæstegrav fra I; F. J. 112a. – 166. Lille Fakkebjerg, Magleby s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 103; ikke afsat på kortet. – 167. Maglehøj, Magleby s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 104; ikke afsat på kortet. – 168. Nordenbrogård, Magleby s. Jordfæstegrave fra I og II; F. J. 105. – 169. Kalvebjerg, Magleby s. Jordfæstegrav fra II; F. J. 106; ikke på kortet. – 170. Store Keldbjerg, Magleby s. Gravplads fra æ. og y. rom. tid; F. J. 111; ikke på kortet. – *Tilføielser*: 171. Sdr. Højrup 7b, S. Højrup s., Vindinge h. Brandplet fra æ. rom. tid; år 1968; F. S. 11975. – 172. Vejrupgård, Marslev s., Bjerger h. Gravplads; F. J. III, nr. 36. – 173. Bro, Harndrup s., Vends h. Urnegrav fra æ. rom. tid; privateje. – 174. Ejlskov, Hårslev s., Skovby h. Gravplads konstateret år 1969. – 175. Vedtofte, Vedtofte s. Bågh herred. »Mosepotte«; FS 7918.

YNGRE ROMERSK JERNALDER (fig. 3)

(F. J. = Fynske jernaldergrave, bd. III).

Odense amt.

1. Hasmark Vestermark, Norup sogn, *Lunde herred*. Gravplads m. kontinuitet fra æ. rom. tid; F. J. 5. – 2. Kulsbjerg, Otterup s. Gravplads; F. J. 1. – 3. Brandsby, Hjadstrup s. Tveegget sværd i høj; F. J. 2. – 4. Hjadstrup 6a, Hjadstrup s. Gravpl. m. kontinuitet fra æ. rom. tid; F. J. 3. – 5. Lumby, Lumby s. Jordfæstegrav; F. J. 4. – 6. Gyngstrup, Krogsbølle sogn, *Skam herred*. Gravplads fra sen ældre og tidl. y. rom. jernalder; år 1969; FS 12138–45. – 7. Rorslev 3a, Nr. Nærå s. Gravplads; F. J. 6. – 8. Bederslev 12a, Bederslev s. Gravplads; F. J. 7. – 9. Uggerslev Hovedgård 1r, Uggerslev s. Jordfæstegrav; F. J. 8. – 10. Bolmerod 2a, Skamby s. Jordfæstegrav; F. J. 10. – 11. Bækkegårde, Melby sogn, *Skovby herred*. Jordfæstegrav; F. J. 12. – 12. Vigerslev, Vigerslev s. Jordfæstegrav; F. J. 13. – 13. Smidstrup, Guldbjerg s. Jordfæstegrav år 1968; 12005–09. – 14. Oregård, Ore s. Gravpl. m. kontinuitet fra æ. rom. tid; F. J. 11. – 15. Harndrup Kohave, Harndrup sogn, *Vends herred*. Grube fra y. rom. II; F. J. 85. – 16. Åskov, Brenderup s. Sekundære urnegrave i en sløjfet megalithhøj; år 1968; per. III; privateje. – 17. Favrskov I, Kerte sogn, *Bågh herred*. Gravplads; F. J. 15. – 18. Favrskov II, Kerte s. Gravpl.: F. J. 16. – 19. Favrskov III, Kerte s. Gravplads; F. J. 17. – 20. Favrskov V, Kerte s. Gravplads; F. J. 81. – 21. Hesle 16a, Vedtofte s. Gravplads; F. J. 18. – 22. Køng 23a, »Ingeborgbakken«, Signekær Skov, Køng s. Gravplads; F. J. 20. – 23. Alenbækhuse, Køng s. Gravplads; F. J. 19. – 24. Flemløse, Flemløse s. Lerkar, fibula; F. J. 21. – 25. Mosegård, Hårby s. Gravplads; F. J. 22; ikke på kortet. – 26. Korup 11a, Trøstrup-Korup sogn, *Odense herred*. Gravplads; F. I. 28. – 27. Næsby 2o, Næsbyhoved-Broby s. Gravplads; F. J. 27. – 28. Hjallose, Dalum s. Gravplads; F. I. 30. – 29. Damgård, Dalum s. To brandgrave; F. I. 29. – 30. Brendekilde, Brendekilde s. Urnegrav; F. J. 31. – 31. Bellinge 14, Bellinge s. Gravplads; F. J. 32. – 32. Tommerup 1e, Tommerup s. Gravplads; F. J. 33. – 33. Chr. Winthersvej, Odense. Urnegrav; F. J. 23. – 34. Højstrupvej, Odense. Jordfæstegrav; F. J. 25. – 35. Odense banegårdsterræn. Gravplads; F. J. 26. – 36. Killerup, Korsløkke s., Odense. Pokal af glas; F. J. 82. – 37. Biskorup, Odense. Jordfæstegrav; F. J. 79. – 38. Kokshøj, Sct. Jørgens mark, Odense. Jordfæstegrav; F. J. 24. – 39. Marslev 16c, Marslev sogn, *Bjerger herred*. Jordfæstegrav fra overg. ml. v. rom. og germ. jernalder; F. J. 35. – 40. Birkinge, Birkinge s. Jordfæstegrav; F. J. 34. – 41. Seden, Seden sogn, *Åsum herred*. Gravplads m. kontinuitet fra førrom. over æ. til y. rom. tid; F. J. 82b. – 42. Åsum 24a, Lundsgård, Åsum s. Hustomter fra æ. og y. rom. tid; F. J. 84. – 43. Åsum 10a, Lunden, Åsum s. To brandgrave i bopladslag; F. J. 37. – 44. Åsum 10a, Lunden, Åsum s. Husrester og gruber; F. J. 83. – 45. Fravde, Fravde s. Gravplads; F. J. 38. – 46. Fravdegård, Fravde s. Gravplads; F. J. 39. – 47. Davinge 7f, Davinge s. Gravplads;

F. J. 40. – 48. Sanderumgård, Davinge s. Gravplads; F. J. 41. – 49. Ferreslev 36a, Rolsted s. Gravplads; F. J. 42. – 50. Torpegård, Sdr. Nærå s. Jordfæstegrave; F. J. 43. – 51. Højby 11b, Højby s. Gravplads; F. J. 45. – 42. Freltofte 14a, Nr. Lyndelse s. Gravplads; F. J. 44.

Svendborg amt.

53. Ullerslev, Ullerslev sogn, *Vindinge herred*. Jordfæstegrav; F. J. 52. – 54. Rabenslyst, Avnslev s. Gruber fra I; F. J. 88. – 55. Rejstrup 6a, Avnslev s. Jordfæstegrav; F. J. 82a. – 56. Rejstrup kalkværk, Avnslev s. Gruber og kulturlag; F. J. 89. – 57. Rosilde 4a, Vindinge s. Gravplads; F. J. 46. – 58. Kogsbølle, Vindinge s. Brandgrav fra I; år 1968, 11678. – 59. Ørbæk 17a, Ørbæk s. Gravplads; F. J. 47. – 60. Lindeskov Hestehave, Ellested s. Grav; F. J. 48. – 61. Havndrup Nørreremark, Hellerup s. Gravplads; F. J. 50. – 62. Eskilstrup, Søllinge s. Jordfæstegrav; F. J. 49. – 63. Årslev, Årslev s. Jordfæstegrave; F. J. 51. – 64. Ringe II, Ringe sogn, *Gudme herred*. Gravplads; F. J. 53. – 65. Røgnehøj, Ringe s. Grube; F. J. 86. – 66. Røgnehøj, Ringe s. Gravplads; F. J. 5. – 67. Ravndrup 17, Gislev s. Gravplads; F. J. 55. – 68. Ellerup 16a, Gudbjerg s. Brandgrav; F. J. 58. – 69. Hesselager 21a, Hesselager s. Gravplads; F. J. 56 – 70. Møllegårdsmarken, Gudme s. Gravplads m. kontinuitet fra førrom. tid III til y. rom. III; F. J. 57. – 71. Davrehøj, Gudme s. Gravplads; Sehested: Broholm, s. 168; F. J. 80. – 72. Gultved 3a, Kværndrup sogn, *Sunds herred*. Gravplads; F. J. 59. – 73. Krarup, Krarup sogn, *Sallinge herred*. Grube; F. J. 87. – 74. Krarup 11e, Krarup s. Urnegrav; F. J. 63. – 75. Brahetrolleborg, Brahetrolleborg s. Grav; F. J. 60. – 76. Gærup 14, Brahetrolleborg s. Urnegrav; F. J. 76. – 77. Hågerup, Brahetrolleborg s. Jordfæstegrav; F. J. 62. – 78. Skovsgård, Espe s. Gravplads; F. J. 66 – 79. Vantinge 10a, Vantinge s. Gravplads; F. J. 67. – 80. Espe, Hillerslev s. Gravplads; F. J. 64. – 81. Lundehøj, Hillerslev s. Gravplads m. kontinuitet fra førrom. over æ. til y. rom. jernalder; F. J. 65. – 82. Galgebakken, Hillerslev s. Brandgrave; F. J. 68. – 83. Hillerslev, Hillerslev s. Gravplads; F. J. 69. – 84. Nybølle 41, Hillerslev s. Gravplads; F. J. 70. – 85. Nybøllegård, Hillerslev s. Gravplads. F. J. 71. – 86. Søvertorp Vestermark, Skråbelev sogn, *Langelands nørreherred*. Boplads (m. hustomt?); F. J. 90. – 87. Harnebjerg, Humle sogn, *Langelands sønderherred*. Gravpl. m. kontinuitet fra førrom. over æ. til y. rom. jernalder; F. J. 73. – 88. Humle 12r, Humle s. Jordfæstegrav; F. J. 74. – 89. Tingbjerg, Humle s. Jordfæstegrav; F. J. 75. – 90. Saksløkkebjerg, Fodsløtte s. Urnegrave; F. J. 76. – 91. Store Keldbjerg, Magleby s. Jordfæstegrave; F. J. 77; ikke på kortet. – 92. Magleby, Magleby s. Jordfæstegrave; F. J. 78; ikke på kortet. – *Tilføjelser*: 93. Vimose, Næsbyhoved-Brøby s., Odense h. Det store offerfund (Engelhardt, Vimose). – 94. Seden Enggård, Seden s., Åsum h. Gravfund; FS A 937. – Sandager 3a, Gislev s., Gudme h. Gravplads; sb nr. 18. – 96. Illemose, Rynkeby s., Bjerger h. Offerhenlægning; Årb. 1892 og 1901. – 97. Sønder Nærå s., Åsum h. Urnegrave i bakke, 1 km sydv. for Sdr. Nærå; sb 49; 8826–28.

FUND FRA ÆLDRE JERNALDER I ALMINDELIGHED (fig. 4)

Heri indgår 88 fund, de fleste uddraget af sognebeskrivelserne fra punkter, hvor tekstformuleringen angiver fund fra ældre jernalder. Listens punkter er ikke indført på særskilt kort, men indgår på den af fig. 1-3 sammentegnede fig. 4. *Sb* henviser til Fyns Stiftsmuseums sognebeskrivelse, der i de fleste tilfælde svarer til Nationalmuseets.

Odense amt.

1. Nisted, Lumby sogn, *Lunde herred*. Grubefund 400 m vest f. gravpladsen v. Nisted. *Sb*. 22. Fund ikke bevaret. – 2. Melby, Melby sogn, *Skovby herred*. Grube, år 1960; *sb*. 3; 9771. – 3. Nr. Esterbølle, Nr. Sandager s. Askepletter m. skår; *sb*. 12. – 4. Særslev 10, Særslev s. Gravplads; *sb*. 1. – 5. Særslev 10, Særslev s. Boplads; *Sb*. 2. – 6. Moderupgård, Særslev s. »Romersk fibula«; *sb*. 9. – 7. Toderup 2, Særslev s. Brandgrave; *sb*. 17. – 8. Maderup 19c, Hemmerslev teglværk, Særslev s. Grube undersøgt 1956 af FS; 9375. – 9. Kosterlev 13a, Særslev s. Mange skår; *sb*. 20. – 10. Sdr. Esterbølle 1, Særslev s. Gravplads; *sb*. 7. – 11. Vigerslev 8, Vigerslev s. Mange brandpletter; *sb*. 11. – 12. Vigerslev 6, Vigerslev s. Gravplads; *sb*. 12. – 13. Elvedgård, Vævlinge s. Urner; *sb*. 6. – 14. Hårslev, Hårslev s. Urne-

fund; sb. 4 a, b. – 15. Labølleddam, Hårslev s. Gravplads; sb. 5. – 16. Tofte-Skårup, Skovby s. Ved dræning mange skår; sb. 14. – 17. Harritslev, Skovby s. Grube; sb. 24; FS 9820. – 18. Hugget. Ore s. Gravplads; sb. 6. – 19. Grydhøj, Ore s. Urnegrave; sb. 12. – 20. Bro 8a, Brenderup sogn, *Vends herred*. Urnegrav; sb. 7. – 21. Bro 12c, Brenderup s. Urnegrav; sb. 8. – 22. Holse 8a, Brenderup s. Gravplads; Sb. 4. – 23. Holsegård, Brenderup s. Urnegravplads; sb. 1. – 24. Harndrup, Harndrup s. Urnegrav; sb. 7; FS 9540. – 25. Risum, Asperup s. Boplads; sb. 34. – 26. Båring 10a, Asperup s. Gravplads; sb. 9. – 27. Jensbjerggård, Asperup s. Grube, år 1956; 9376. – 28. Røjle 16b, Vejlbjby s. Gravplads; sb. 25. – 29. Voldby 3g, Kavslunde s. Urnegrave; sb. 1. – 30. Svendstrup 6, Kavslunde s. Boplads; sb. 7. – 31. Ll. Margård? Åby s. Gruber; sb. 4. – 32. Gamborg 5, Gamborg s. Boplads; sb. 5. – 33. Gamborg 5, Gamborg s. Urnegravplads; sb. 4. – 34. »Vesterhøj«, Gamborg s. Boplads; sb. 9; 9034. – 35. Ingslev 5, Ingslev s. Urnegravplads; sb. 11. – 36. Ejby 3a, Ejby s. Boplads; sb. 2. – 37. Ejby 39a, Ejby s. Urnegravplads; sb. 5. – 38. Ejby skole, Ejby s. Gruber; sb. 6; 9804. – 39. Kindstrup 9a, Gelsted s. Boplads; sb. 9. – 40. Sandager Bakkegård, Sandager sogn, *Båg herred*. Grube; sb. 1; 9575. – 41. Tokkelhøj, Sønderby s. Grube nær gravplads. – 42. Tommerup, Tommerup sogn, *Odense herred*. Gruber år 1969; sb. 13. – 43. Brendekilde, Brendekilde s. Boplads; sb. 5; 8688–89. – 44. Korup 11a, Trøstrup-Korup s. Ildsteder og grube; sb. 1; B 1432ff. – 45. Villestofte, Pårup s. Gruber, år 1951; sb. 3. – 46. Villestofte 16e, Pårup s. Grube, år 1946; sb. 4. – 47. Villestofte 16e, Pårup s. Grube, år 1950; sb. 5; 9036. – 48. Næsbyvej, Næsbyhoved-Brobjby s. Grube, år 1952; sb. 4; 9110. – 49. Midskov, Mesinge sogn, *Bjerge herred*. Grube; s. 41; 9538. – 50. Drigstrup 3, Drigstrup s. Gravplads; sb. 9. – 51. Revninge 1a, Revninge s. Urnegrav; sb. 5b. – 52. Kertinge mark, Kølstrup s. Gruber; fund ikke bevaret (Helweg Mikkelsen); sb. 23. – 53. Birkinge 35, Birkinge s. Urnegravplads; sb. 14. – 54. Klarskov 1a, Marslev s. Flere gruber, år 1964; sb. 37; 10075. – 55. Seden, Seden sogn, *Åsum herred*. Gruber; sb. 8; 10015. – 56. Seden, Seden s. Gruber; sb. 7; 10074. – 57. Ringstedgård, Sdr. Nørå s. Ca. 400 m syd for gården er fundet urner i en bakke; sb. nr. 16. – 58 Røjerup, Rønninge s. Grube, år 1955; sb. 16; 9362.

Svendborg amt.

59. Årslev 11b, Årslev sogn, *Vindinge herred*. Gravplads; sb. 1. – 60. Kullerup 4a, Ellested s. Gruber; sb. 31. – 61. Lindeskov Hestehave, Ellested s. Gravplads; sb. 19. – 62. Avnsbjerggård, Avnslev s. Grube (ildsted?); sb. 57. – 63. Avnsbjerggård, Avnslev s. Gravplads; sb. 58. – 64. Ringe søs nordside, Ringe sogn, *Gudme herred*. Skår fra grube; 11670. – 65. Sodinge 9a, Ringe s. Jernaldergrave; sb. nr. 3. – 66. Sodinge 66, Ringe s. Jordfæstegrave; sb. 5. – 67. Volstrup 2a, Ringe s. Urne; sb. 21. – 68. Volstrup 3, Ringe s. Urner ved dræning (gruber?); sb. 20. – 69. Sandager, Gislev s. Grube, år 1945, besigt. ved FS; sb. 19. – 70. Sandager 6b, Gislev s. Gravplads?; sb. 1. – 71. Gislev Holme 40a. Boplads; sb. 23. – 72. Fjellerup 6c, Gislev s. Gravplads; sb. 10. – 73. Eriksminde, Gislev s. Boplads; sb. 1968; sb. 25. – 74. Svindinge 30d, Svindinge s. Gravplads; sb. 21. – 75. Holmdrup, Skårup sogn, *Sunds herred*. Jordfæstegrave; sb. 7. – 76. Ballen, Ø. Skerninge s. Grube, år 1959; sb. 37; 9580. – 77. V. Skerninge, V. Skerninge sogn, *Sallinge herred*. »Mange urner i flad mark« (jernalder?); sb. 12. – 78. Pejrup, V. Åby s. Mange brandpletter; sb. 5a, b. – 79. Millinge, Svanninge s. Gravplads; sb. 34. – 80. Horne, Horne s. Mange urner; sb. 28. – 81. V. Hæsinge, V. Hæsinge s. Urnegrave; sb. 3. – 82. Fleninge 3a, Brahetrolleborg s. Boplads; sb. 12-13, a, b. – 83. Fleninge 4, Brahetrolleborg s. Gravplads? Sb. 14. – 84. Høbbet, Brahetrolleborg s. Skårpletter; sb. 38. – 85. Hillerslev 10a, Hillerslev s. Skår; sb. 28; B 2282. – 86. Møllemosegård, Hillerslev s. Urner; sb. 9. – 87. Vantinge, Vantinge s. Grube, år 1962; sb. 6. – *Tilføje*: 88. Risinge, Flødstrup s., Vindinge h. Jernaldergruber i skoven vest for Risinge. Skårene opbevares på Risinge.

SUMMARY

Early Iron Age settlement on Funen

During the last thirty years, our knowledge of Early Iron Age settlement on Funen

has been enlarged by the discovery of many new settlements and graves, so that 504 localities are now known from the Pre-Roman, Early Roman and Late Roman periods. A list of finds according to period follows the text and these are also plotted on the maps figs. 1-4.

Figs. 1 and 2 show the extent of settlement in the Pre-Roman and Early Roman periods of the Iron Age respectively. The similarity between the two maps is apparent. Settlement affects the same areas and is almost as dense in the former as in the latter period. The Pre-Roman settlement first gains momentum from Period II (the Ripdorf stage) however, only 4 finds being known on the island from Period I (see note 1). In general, there seems to be no connection between the areas cultivated in the Early Iron Age and those cultivated in the Late Bronze Age (note 2). The massive Iron Age settlement first commences c. 200 B.C. and continues till c. 400 A.D., when it ceases, to judge by the subsequent lack of finds at least. In the Late Roman Iron Age (200-400 A.D.) settlement becomes more sparse in the north-western part of the island (Vends herred) and in the coastal strip to the east of this (see map 3); otherwise it follows that of the two earlier periods. The first three maps are combined in fig. 4.

In the three maps 1-3, the distribution of settlement and grave finds shows a tendency to concentrate in small local tracts. This division has been shown to have some correspondence with the later division into administrative districts or »herreder« (notes 4-5) and may be seen clearly in fig. 5, where the five ancient types of place-names are plotted, together with the administrative district boundaries. Between some of these local tracts, at least, there has been uncultivated and impassable border country.

The Early Iron Age settlement constitutes as far as archaeological finds are concerned a compact entity (map 4). This settlement occurs suddenly, since no continuity can be observed between the Late Bronze Age and the Early Iron Age. The reason for this is probably the transition from a transitory cut-and-burn cultivation in the Bronze Age to a more permanent agriculture in the Early Iron Age, which was perhaps made possible by the stalling of animals, whereby their manure became available for use on the fields. A corresponding problem concerns the cessation of Iron Age settlement around 400 A.D., at which time the archaeological finds cease. The reason for this may be, however, that the peasants decide about this time to give up the *dispersed settlement* which is indicated by the refuse pits of settlements and the graves, and instead live together in villages, as we know them from the Viking and Medieval periods.

Several ancient place-name forms can probably be linked to the 600 years of Early Iron Age settlement (figs. 1-3). Therkel Mathiassen and I have in previous works (notes 6, 8-14) tried to show that the ancient place-name endings, as recorded in fig. 5, are parts of names which the Iron Age peasants gave to the *dispersed settlement areas but not to the villages*. In the areas of northwest Jutland studied by Mathiassen villages were present in the Early Iron Age, whereas on Funen settlement was in general dispersed.

The over 200 new finds which have been made since I discussed the relationship between place-names and settlement in the Early Iron Age, in *Fynske Aarbøger* 1951, corroborate the conclusions I then reached. The local settlement tracts which have been described above cover, true enough, a large part of the area of the island group of Funen, but a comparison between the maps figs. 1-5 nevertheless shows an unambiguous correspondence between the settlements and the five ancient types of place-names. Prominent among these are the numerous names ending in -lev and -inge. Their link with the Iron Age settlements is shown in the scheme on p. 132. This employs hypothetical place-name settlements. The five types of place-names

are all well represented within the settlement areas of the Early Iron Age, so that if each hypothetical place-name settlement is allowed to have a radius of 2 km there must be said to be complete coverage of place-names by Iron Age settlement. This is apparent from the percentages in the last column. It can also be shown that only a few finds fall outside the place-name circles. Some must necessarily do so, as the five types of names treated here are not the only ancient ones, and may no longer be extant.

Each place-name was tied to the local settlement tract with its individual farms. Later this name seems to have been transferred to the village which the local population for unknown reasons, be they economic, technical or defensive, decided to found, probably in the Late Iron Age. If this is correct, one should not generally expect to find antiquities of the Early Iron Age on the site of the present villages with ancient names. Prof. Aksel Christensen (note 26) has recently described this situation, "the regulated village with a certain commonalty probably existed as a type of settlement by King Gotfred's time . . . many were previously founded by neighbours in a dispersed settlement after joint decision".

E. Albrechtsen
Fyns Stiftsmuseum
Odense

NOTER

1. Førrom. liste nr. 63, 91, 112, 118. Årsagen til fundbristen på Fyn (og Sjælland) i mod-sætning til Jylland i periode I er omdebatteret, men har ikke fundet en sikker forklaring. At der skulde være tale om en retarderende bronzealder (per. VI) på øerne øst for Lillebælt, er lidet sandsynligt.
2. Cf. fig. 1 med Tavle III i Fynske Årbøger 1951, hvor den yngre bronzealders kystbo-sættelse klart følger neolithicums (Tavle II *ibid.*).
3. Mange nye fund er i den sidste halve snes år kommet til vest og øst for Bogense, ikke mindst ved fremragende indsats af postbud Anders Jæger, Bogense, og arbejdsmand Arnold Nielsen, Guldbjerg.
4. Aksel E. Christensen: Danmark i Vikingetiden, 1969, s. 85.
5. *Ibid.* s. 52.
6. F. eks. Therkel Mathiassen, Studier over Vestjyllands Oldtidsbebyggelse, 1948, s. 131.
7. Brøndsted, Danmarks Oldtid III, 1940, s. 246.
8. Mathiassen, 1948, s. 133.
9. *Ibid.* s. 128.
10. Årbøger f. nord. O. og H., 1946, s. 4-6.
11. Fynske Årbøger, 1951, IV.
12. Mathiassen, 1948, s. 129-136.
13. *Ibid.* s. 129.
14. Årbøger 1946, s. 1 ff.
15. Enkelte eksempler på mere udstrakte bopladslag møder man dog i fundlisten, f. eks. Førrom. jernalder, nr. 50-51, Ældre rom. tid. nr. 82, Yngre rom. tid. nr. 86.
16. Som Danmarks stednavne nr. 13 og 14, 1958 og 1969.
17. Ligeså prof. Kousgård-Sørensen i Danske bebyggelsesnavne på -sted, s. 280f.
18. Der henvises for de enkelte navne til de ypperlige oversigter og tolkninger, som er givet i de citerede publikationer.
19. Kun Gudme anses for sikkert, mens Hessum, Dalum og Birkum er tvivlsomme, se Kr. Hald, De danske stednavne på -um, kortbilag og s. 68, 74, 112, 56.
20. Fagsted, Havstedgård, Kogsted og vel Stegsted og Langsted, jfr. J. Kousgård-Sørensen, De danske bebyggelsesnavne på -sted, s. 274. Desværre er Kogsted ikke kommet med på fig. 5.

21. Se note 12, jfr. note 11.
22. Kousgård-Sørensen, 1969, s. X.
23. Mathiassen, 1948, s. 131.
24. Kousgård-Sørensen, 1958, s. 263-64.
25. Hvis dette er rigtigt, tør man næppe forvente i almindelighed at kunne træffe fund fra ældre jernalder under de nuværende landsbyer af gammel navnetype.
26. Vikingetidens Danmark, 1969, s. 62.
27. Therkel Mathiassen, Nordvestsjællands oldtidsbebyggelse, 1959, s. 57.
28. Kr. Hald, De danske Stednavne på -um. København 1942, s. 32.